

העולם היה הגולה היפה ביותר

ארבעה שירים

מגרמנית: גילעד שירם

ברברה קוהלר (Barbara Köhler), היא משוררת ומתרגמת ילידת 1959, שנולדה והתבגרה במזרח גרמניה. מאז יצא לאור בשנת 1991 קובץ שיריה הראשון "רולטה גרמנית" (Deutsches Roulette), הפכה לקול בולט בשירה הגרמנית של דורה, פרסמה כמה ספרי שירה וזכתה בהכרה ובפרסים ספרותיים רבים. יצירתה הידועה ביותר, "אשתו של אף אחד" (Niemand's Frau), התפרסמה בשנת 2007 ונחשבת לפורצת דרך בשל העובדה שקוהלר לקחה על עצמה לספר את סיפור האודיסיאה מנקודת המבט של הדמויות הנשיות. במקביל, בשדה התרגום זכתה להוקרה על תרגומיה ליצירותיהם של גרטרוד שטיין וסמואל בקט. שירת קוהלר עמוסה בכפלי משמעות ומשחקי מילים וחורגת ממוסכמות של תחביר, פיסוק ורציפות. פעמים רבות היא מחריגה את שפת היום יום מאופני השימוש המקובלים, כך שביטויים שגורים מתפרקים בשירה לגורמים שמרכיבים את אבני הבניין של השיר. שפע המשמעויות הנדחסות באופן זה בשירתה מציב אם כן שלל מכשולים בפני מלאכת התרגום.

השירים המובאים כאן לקוחים מתוך ספר הביכורים של המשוררת, "רולטה גרמנית", הכולל שירים שכתבה בשנים שסביב נפילת חומת ברלין. השירים שומרים על קשר חזק עם המציאות שבתוכה נכתבו, המלחמה הקרה וגרמניה לאחר מלחמת העולם השנייה נוכחים בהם במיני הקשרים, גלויים וחבויים, אך יחד אתם נגלים לעין גם רגעים קטנים וזכרונות ילדות של שנות השישים והשבעים במזרח גרמניה. באחד השירים ניתן לפגוש לדוגמה את יורי גגארין, האדם הראשון בחלל, וניל ארמסטרונג, הראשון שדרך על הירח, המופיעים כמעין גיבורי ילדות. המרוץ לחלל מגיח אל השיר ועמו יכולת ריחוף לגבהים חדשים ונקודת מבט חדשה על העולם, אך אלו מביאים עמם גם ראייה מפוכחת ותחושת ניכור ואובדן משמעות. שיר אחר מעיד על נסיבות מותה של המשוררת והסופרת האוסטרית אינגבורג בכמן. עשן הסיגריות של בכמן מהול בשיר בעשן השרפה של דירתה, בעשן שרפות המלחמה, ואף בעשן הנידף מהוצאתו להורג בשרפה של ג'ורדנו ברונו כשלוש מאות שנים קודם לכן בכיכר ברומא. הנשימה המתכלה על ידי אותו עשן נכרכת בדיבור, בשפה, במילה הכתובה, והשיר נעשה למעין נשימה אחרונה.

ג"ש

השקפת עולם עם כובשים

העולם הִיָּה הגְּלוּה הַיִּפָּה בַּיּוֹתֵר
עֲגָלָה וְצַבְעוֹנִית סִבָּה לָהּ הַתְּגַלְגָּלָה
עַל הָאֲדָמָה הָאִירָה בְּשֵׁמֶשׁ
כְּמוֹ בְּעֵינָיו שֶׁל גָּגָאֲרִין

העולם הִיָּה נְסִיעָה בְּקוֹרְקִינֵט
בְּמוֹרֵד בְּרוּח־מַאי מִתַּחְתִּי סֵב
לוֹ הַפְּדוּר עִם שְׁעָרוֹת מִתְעוֹפְפוֹת עִמְדָתִי
אֲנִי דוֹמָם צוֹחֶקֶת בְּרוּחַ

העולם הִיָּה הַפְּדוּר שֶׁהֵטָא רֵב צְבָעִים
שְׁרוּבְרֵטוֹ לְקַח לִי הָאֶמֶת
הַפְּכָה לְשִׁקֵּר הָעוֹלָם סֵב לוֹ
לֹא הִיָּה עוֹד שְׁלִי

רְאִיתִי אֶת הָעוֹלָם מִהֵיֵרַח מִהָאֲדָמָה
אוֹתִי יוֹשֶׁבֶת זְעִירָה עַל הַגְּלוּה הַכְּחָלָה
הָאִישׁ בֵּיֵרַח נִקְרָא אַרְמִסְטְרוֹנֵג
נוֹפֵף לְמַצְלָמָה

קוֹרְקִינֵט שֶׁל יְלָדִים מְטַל פְּרָקְדֵן
רַק הַגְּלָגַל הָאֲחוּרִי סֵב לוֹ וְסֵב
לוֹ וְסֵב

אינגבורג בכמן מתה ברומא

מֹות אָחד בָּא
לפְּנֵי הָאָחֵר.
נְשִׁימָה וְעֵשֶׂן.
וְעֵשֶׂן שְׁמֹכְלָה נְשִׁימָה.
וּשְׁתִּיקָה.

אֲבָל לְעֵתִים סִיגְרִיָּה הִיא
נְקֻדַּת הָאֲחִיזָה הָאֲחֵרוֹנָה. וְהִיא גַם עוֹמֶדֶת
בְּדַבּוּרָה מֵהָר יוֹתֵר.
בֵּין אֲצַבְעוֹת שְׁהֲצֵהִיבו
בוֹעֶרֶת כְּאֵהָבָה נְעִשִׂית לְאֶפֶר
כְּבִגְדָה. נְשִׁימָה וְעֵשֶׂן.

אֲצַבְעוֹת הַשְּׁבוּעָה מְעַקְמוֹת
סְבִיב הַסִּיגְרִיָּה: כְּדִי
לֹא לְהִתְנַזֵּר.
ג'וֹרְדָנוּ בוֹעֵר עַל הַקִּמְפוּ דִי פִיּוֹרִי.
פְּעֵמוֹנִיָּה שֶׁל סִנְטָה מְרִיָּה מְג'וֹרָה
עֵדִין רוֹעֲמִים לְאוֹטוֹ דָּה פֵּה.

נְשִׁימָה וְעֵשֶׂן.
וְעֵשֶׂן שְׁמֹכְלָה נְשִׁימָה.
וְעַם יָד שְׁנִכּוֹתָה
לְכַתֵּב עַל הָאֵשׁ.
וּגְבוּלוֹת הַשְּׁפָה הַגְּרַמְנִית
מְמַקְשִׁים בְּצֵרוּפֵי מְקָרִים רְצֻחָנִיִּים.
מֹות אָחד מְקָדִים אֶת הָאָחֵר.

אני כותבת

אני כותבת כאלו היית קיימת
כאלו לא היית שוכבת לצדי
כאלו לא הייתי עירמה
כאלו הכל היה מגיע לקצו
כאלו משהו היה מתחיל
כאלו היה זה ענין של חיים
ולא של מות

מלון Vörös Csillag

אל תשכחי
לזכר היו לנו
ארבע עונות
שני עברים
וכמעט עתיד אחד
כמה ימים מעבר
למה שאדם יכל לבקש
גן עדן מלאכים
וחפות חמדנית
וקדושה ידים מלא
אור ומכתבים
מלא הוזה
אולי בסוף יותר מדי
תקוה אבל המלים
לומר את הסוף